

КОНВЕРСІЯ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ МОВНОЇ ЛЕКСИКИ ПРИ ВИВЧЕННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

КАЧМАРЧИК С. Г., старший викладач кафедри англійської філології
Національного університету біоресурсів і природокористування України
(м. Київ)

Статтю присвячено аналізу конверсії як продуктивного засобу словотворення сучасної англійської мови. Основну увагу приділено видам та різновидам конверсії, а також продуктивним словотвірним моделям.

Ключові слова: *словотвір, словотвірна модель, конверсія, комуніканти, семантична структура, вербалізація, субстантивізація, ад'єктивізація, адвербалізація*

Конверсія – одне із головних джерел поповнення мовної лексики і для нього майже не існує формально-морфологічних обмежень. Конверсія притаманна багатьом мовам, але в англійській мові вона має особливо широке розповсюдження. Актуальність статті зумовлена недостатнім дослідженням конверсії в англійській мові, та тим, що конверсія є дуже продуктивним засобом словотворення. Поява нової лексичної одиниці у мовленні пояснюється перш за все прагматичними потребами комунікантів. Мовець вибирає зі свого словотвірного лексикону те, що найкраще виражає, на його думку, комплекс висловлених ним почуттів. Якщо адекватна похідна одиниця відсутня, то він видозмінює стару або утворює цілком нову. Нові лексичні одиниці конструюються у процесі мовлення. У мові постійно з'являються нові слова, тому виникає потреба у їх дослідженні та детальному розгляді їх засобів утворення. Дана тема буде актуальною доти, доки буде існувати і розвиватись мова.

Вивчати явище конверсії розпочали зарубіжні лінгвісти, трактуючи його по-різному: спочатку – з позиції граматичного (Е. Метцнер, Г. Суїт, О. Есперсен), а пізніше словотвірного підходу (у працях Г. Марчанда). Конверсії приділяється багато уваги й у сучасній лінгвістичній літературі. Передусім це праці В. Каліуценка, І. Барона, О. Дікусарової, Д. Кастовського. На позначення безафіксального дериваційного процесу вживаються різні терміни. Більшість дослідників, серед яких Ч. Барбер, А. Загоруйко, Б. Мазо, О. Смирницький, Ю. Степанов, Б. Зернов, І. Корунець, О. Кубрякова, М. Рящина, П. Соболева, А. Левицький, П. Штекауер, Р. Сеймур, називають цей процес конверсією. Широко відомі й інші концепції конверсії, насамперед, морфологічна. Згідно з цією концепцією, конверсія визначається як процес словотворення, для якого засобом слугує лише парадигма слова. Твердження про те, що конверсія може розглядатися як транспозиція, знаходимо у працях О. Кубрякової, Є. Куриловича, Г. Мельникова. Проблема виявлення умов виникнення конверсії є предметом полеміки між багатьма дослідниками. Одні лінгвісти вважають, що конверсія виникла на початку XIII ст., коли в парадигмі дієслова,

як і в парадигмі іменника, відбувалася уніфікація форми основи, а їх морфологічні форми збіглися внаслідок граматичної омонімії. Інші вважають, що вона існувала ще у давньоанглійській мові. Оскільки конверсія не має однозначного тлумачення (через матеріальну невираженість словотвірних значень у межах похідного слова), а згадувані дослідження, на наш погляд, не дають підстав вважати питання про словотвірну сутність конверсії вирішеним, актуальним залишається вивчення цього словотвірного процесу і як автономного, і у взаємодії з іншими типами творення слів, насамперед із суфіксацією, префіксацією та словоскладанням.

Мета дослідження полягає у дослідженні та аналізі особливості творення нових слів за допомогою конверсії, одного з основних продуктивних способів поповнення словникового складу мови. Оскільки за допомогою цього способу утворюються нові слова з певними лексичним й семантичним значенням змінюючи лише частину мови.

Розглянемо більш детально термін «словотвір». Він означає розділ науки, яка займається вивченням процесу творення нових лексичних одиниць.

Предметом дослідження словотвору є вивчення процесу творення нових лексичних одиниць та засобів, за допомогою яких цей процес відбувається (суфіксів, префіксів, інфіксів тощо). Словотвір займає важливе місце не тільки в граматиці англійської мови, а й у лексикології, фонетиці та інших лінгвістичних науках.

У словотворенні конверсія – це спосіб творення слів без використання спеціальних словотвірних афіксів; різновид транспозиції, при якій перехід слова з одної частини мови в іншу відбувається так, що форма слова однієї частини мови (чи його основа) використовується без всяких матеріальних змін в якості представника іншої частини мови (англ. salt «сіль» і to salt «солити», to jump «стрибати» і a jump «стрибок» і т.д.) [6, с.155].

Конверсія характеризується за наступними критеріями: семантична залежність, діапазон використання, діапазон семантичного використання, фонетична форма. Конверсія має наступні види: лексична, граматична та дериваційна. Дериваційна конверсія є як процесом морфологічної трансформації основи, так і процесом повної зміни парадигми у вихідній одиниці або як наслідком повної зміни її морфологічної парадигми. Такий вид конверсії характеризується тим, що лексема з однієї частини мови переходить в іншу. Наступним видом конверсії є лексична, яка виражає одну й ту ж саму дію з різних сторін. Граматична конверсія характеризується тим, що певні пари слів означають один й той самий смисл в залежності від контексту.

У конверсійних відносинах можуть знаходитись слова з різних частин мови. У сучасній англійській мові першу групу виниклих за способом конверсії є дієслова. Так наприклад, вони можуть бути утворені від різних іменників: an echo (n.) – to echo (v.); a can – to can; a nail – to nail. Від прикметників дієслова по конверсії утворюються рідше ніж від іменників, але, тим не менш, їх у мові немало.

Утворення іменників від дієслів також уявляє собою широко розповсюджений тип конверсійного словотворення в сучасній англійській мові. Такі іменники складають другу значну групу слів, виниклих по способу конверсії. Наприклад: climb – підйом; cry – крик; mistake – помилка;

He got my tooth out beautifully at the first go. (Show.) Він чудово вирвав мені зуб з першого разу.

«We know in the old country» he had said... «not to trust the likes of Attley.» (D. Carter). «Ми в Англії знаємо», казав він «що таким, як Еттлі, довіряти не можна.»

Заслуговує на увагу характерна для сучасної англійської мови формула утворення іменників, що складаються з дієслівної і прислівникової основи, утворених шляхом конверсії, що сполучається з словоскладанням від дієслів. Подібні іменники в українській мові відсутні, а розвиток їх в англійській мові є виявленням системності лексики, так як вони не були б можливими, без сильного розвитку дієслова. Такими іменниками є: a comeback – повернення, той що повернувся, a comedown – пониження (в посаді), a holdover – залишок, a setup – організація, установка, a takeoff – зліт, a walkout – бунт, і т.д. [5, с. 57].

Конверсія – переважаючий тип дієслівного словотвору. Нові дієслова утворюються часто від іменників. Утворення іменника від прикметника – процес набагато складніший, ніж конвертування прикметника від іменника. Це пов'язано з суттєвими змінами семантичної структури прикметника: значення якості нелегко перетворити на значення предмета. Субстантивація власних назв – явище досить поширене в англійській мові. В наслідок опредмечування утворені назви мешканців країни, міст, континентів.

Конверсія на сьогодні практично не має обмежень стосовно різних частин мови, супровідних видів словотвору на походження слів.

Нові дієслова часто утворюються від:

- 1) іменників: *a bil – to bill, a garage – to garage.*
- 2) прикметників: *bare – to bare, empty – to empty.*
- 3) скорочень: *a bach (bachelor) – to bach.* [9]

Конверсія має свої підвиди:

1) реконверсія – мовне явище, коли одне із значень похідного за конверсією слова є джерелом утворення нового значення основи, від якого воно походить: *cable – to cable.*

2) часткова конверсія. Шляхом конверсії від дієслівної основи починає утворюватися іменник, але потім цей іменник входить до складу словосполучень з дієсловами *give, have, make, take* тощо: *to have a bite, to take a look.*

3) субстантивація прикметників – це процес словотвору, при якому прикметник набирає характерних ознак іменника, при цьому новий іменник з'являється не відразу, а поступово: *a beloved, a female.*

Варто зазначити, що при утворенні нового слова шляхом конверсії з твірної основою відбуваються наступні зміни: нове слово отримує іншу синтаксичну чи граматичну функцію (*increase – to increase, decrease – to decrease, paper – to paper,*); нове слово набуває інше лексично-граматичне значення (*sleep – to sleep*).

Слова, які утворені за допомогою конверсії, відрізняються не лише семантичними, а й стилістичним значенням. Наприклад, як показує аналіз конверсійних іменників, обсяг значень твірного слова є значно більшим, ніж похідного: *a look – “the act of looking”; a find – “something found”; an effect – “the action which refers to an emotion or symptoms”; help – “a form of an assistance”.* Наведені вище приклади конверсійних іменників утворені від наступних

дієслів: to look, to find, to effect, to help. Варто зазначити, що в англійському словотворенні конвертуються здебільшого дієслова та іменники. Конверсія є продуктивним засобом для утворення прикметників та прислівників. Проте, утворення іменника від прикметника – це процес набагато складніший, ніж конвертування прикметника від іменника. Це пов'язано з суттєвими змінами семантичної структури прикметника: значення якості досить складно перетворити на значення предмета.

Отже, сучасна англійська мова багата на конвертовані пари (іменник – дієслово, дієслово – іменник, іменник – прикметник та ін.). Як спосіб для формування нових слів у сучасній мові економічного характеру конверсія є дуже продуктивним засобом і конвертовані приможуть біти використані у процесі усного мовлення ті в інших сферах людської діяльності. Сучасна англійська лексика постійно збагачується шляхом словотворення, тобто творення нових слів за певними словотвірними моделями. Конверсія різносторонньо опрацьований феномен в лінгвістичній літературі. Деякі лінгвісти знаходять її морфологічним, інші – морфологічно-синтаксичним засобом формування слів, хоча інші розглядають конверсію чисто з синтаксичного кута. Конверсія – переважаючий тип дієслівного словотвору. Нові дієслова утворюються часто від іменників. Найактивніший процес конверсії у межах іменника і дієслова. Конверсія має кілька критеріїв похідності, що визначають первинність однієї форми і вторинність другої. Конверсія на сьогодні практично не має обмежень стосовно різних частин мови, супровідних видів словотвору на походження слів. У синхронічному плані конверсія розглядається як тип деривативного співвідношення між двома словами, утворюючи конвертовану пару. У діяхронічному плані конверсія є шляхом створення нових слів по аналогії з семантичними прикладами, що є в мові.

Список літератури

1. Алефіренко Л. Б. Семантична кореляція твірних та похідних основ у процесі творення конверсійних іменників сучасної англійської мови / Л. Б. Алефіренко // Філологічні науки: Зб. Наук. праць Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Вип. 3 (6). – Полтава: ПНПУ, 2010. С. 79 – 83.
2. Білінський М. Е. Віддієслівна транспозиція в історії англійської мови: хронологія текстових прототипів / М. Е. Білінський // Іноземна філологія. – 2001. – Вип. 112. – С. 35 – 48.
3. Іванова І. П. «Про характеристику складного слова в англійській мові». «Питання структури англійської мови в синхронії та діяхронії», – Л., 1967. – 95 с.
4. Кваселевич Д. І., Сасіна В. П. Практикум з лексикології сучасної англійської мови: Навч. Посібник. – Вінниця: Видавництво «Нова Книга», 2001. – 117 с.
5. Ginzburg, Khidekel, Knyazeva, Sankin. Readings in modern English lexicology. – St. P., 1975. – 240 с.

References

1. Alefirenko L. B. Semantychna koreliacia tvirnyh ta pohidnyh osnov u procesi tvorennia conversiinyh imennykiv suchasnoi angliiskoi movy / L. B. Alefirenko // Filologichni nauky: Zb. Nauk. prac' Poltavskogo nacional'nogo pedagogichnogo universytetu imeni V. G. Korolenka. – Vyp. 3 (6). – Poltava: PNP, 2010. S. 79 – 83.
2. Bilyns'kyi M. E. Viddiyeslivna transpozycja v istorii angliiskoi movy: hronologia tekstovyh prototypiv / M. E. Bilyns'kyi // Inozemna filologiya. 2001. – Vyp. 112. – S. 35 – 48.
3. Ivanova I. P. “Pro haracterystyku skladnogo slova v angliis'kii movi”. “Pytannia struktury angliis'koi movy v synhronii ta diahronii”, – L., 1967. – 95 s.
4. Kvaselevych D. I., Sasina V. P. Praktykum z leksykologii suchasnoi angliis'koi movy: Navch. Posibnyk. – Vinnycya: Vydavnytstvo “Nova Knyga”, 2001. – 117 s.
5. Ginzburg, Khidekel, Knyazeva, Sankin. Readings in modern English lexicology. – St. P., 1975. – 240 s.

Стаття посвящена аналізу конверсії як продуктивного средства словообразования современного английского языка. Основное внимание уделено видам и разновидностям конверсии, а также продуктивным словообразовательным моделям.

Ключевые слова: словообразование, словообразовательная модель, конверсия, коммуниканты, семантическая структура, вербализация, субстантивация, адъективизация, адвербализация

The article focuses on the analysis of the conversion as a productive way of word formation in modern English. Emphasis is placed on the types and varieties of conversion, as well as on productive word formative models. Language development occurs to significant extent due to its word creative development system, the emergence of new models of structural words, increase or decrease of their productivity and other factors and word-building process. Theory of derivation is one of the important parts of the language of science that studies both the whole complex of the creation of new linguistic units and individual structures and models in their current state and historical development. Linguists say that any language does not stop the process of replenishment of new words. Therefore, derivation of linguistics reflects all the changes taking place in our time. Conversion is a common way of creating new words and inherent in many languages, but in English it is more common. Words of different parts of speech may be in the conversion relationship. In modern English first group caused by the method of conversion is the verb. The formation of nouns from verbs also represents the widespread type of word formation in modern English. These nouns form the second significant group of words encountered on the way of conversion. Conversion – the predominant type of verbal word formation. New verbs are often formed from nouns. Formation noun from an adjective – the process is much more complicated than converting an adjective from the noun. This is due to significant changes in the semantic structure of the adjective: the meaning of quality is not easy to convert into the meaning of object. Substantivation of the proper names – a phenomenon which is quite common in English. As a result of objectivization name of the country, cities and continents were formed. Nowadays conversion has no restrictions due to different parts of speech, word formation types according to the word origin.

Keywords: derivation, derivational model, conversion, communicators, semantic structure, verbalization, substantivation, adjectivization, adverbialization